

Рада Уряду СР в справах національних меншин

27 січня 2025 р. в Братиславі відбулося перше засідання Ради в справах національних меншин, яка 1 вересня 2024 р. трансформувалася з дотеперішнього Комітету в справах національних меншин та етнічних груп, що був лише одним із шести комітетів Ради Уряду СР в справах людських прав, національних меншин та гендерної рівності. Комітет виник у 2001 році разом із створенням посади Уповноваженого Уряду СР в справах національних меншин і тим замінив попередню Раду, яку доти завжди очолював один з віцепрем'єр-міністрів. Практика показала, що дійшло до скорочення правомочностей цього органу і тому представники української національної меншини в ньому не раз домагалися його трансформації на Раду, як прямого дорадчого органу Уряду СР на чолі з членом урядового кабінету. Нарешті, Уряд СР в останніх місяцях минулого року вирішив це питання і новостворену Раду очолив сам прем'єр-міністр СР Роберт Фіцо, який і відкрив перше засідання Ради.

Він вказав на внесок культур національних меншин у розвиток Словаччини, на важливість цього органу і підкреслив, що він спирається на професіоналізм і досвід представників національних меншин. Голова ради перерахував ряд кроків, зроблених під час його урядування, таких як створення Фонду підтримки культури національних меншин і поліпшення словацько-угорських відносин, і підтвердив, що уряд продовжує підтримувати подальший розвиток національних меншин. Він виступав за те, щоб більшість населення знайомилося з культурою і традиціями національних меншин, а також за те, щоб меншини поважали традиції і культуру словацької нації.

Акош Горонь, Уповноважений Уряду у справах національних меншин та заступник голови Ради, вважає створення Ради ключовим моментом для ефективного просування прав національних меншин.

На засіданні було схвалено регламент Ради та план її діяльності на 2025 рік. Уповноважений Уряду СР в справах національних меншин А. Горонь інформував про підготовку звіту про стан використання мов національних меншин в СР за період 2023-24 та про актуальні законодавчі процеси на ділянці прав національних меншин. Директорка Фонду підтримки культури національних меншин Алена Котванова звітувала про діяльність Фонду у 2024 р. та ознайомила

присутніх з планом діяльності на 2025 рік.

Та засідання Ради викликає і ряд питань. Якщо трансформація з Комітету в Раду пройшла ще у вересні минулого року, то чому перше, значить установче засідання, відбулося тільки в кінці січня 2025 року і, окрім того, в складі членів попереднього Комітету, тому що вибори нових членів Ради закінчуються аж 20 лютого 2025 р.? Може, потрібно було на швидку "похрестити" нову національну меншину в Словаччині – гуральську, щоб наступного дня Уряд СР це міг урочисто проголосити на виїзному засіданні в Червоному Кляшторі, тобто в регіоні, де якраз живуть гуралі і так придбати нових виборців? Члени Ради до цього питання приступали досить обережно і лише взяли до відома усно подану інформацію про підготовчий процес визнання гуралів за національну меншину.

Між іншим, словацькі правлячі кола досить охоче визнають нові національні меншини без огляду на наукові знання, переслідуючи лише певні політичні цілі. Це некоректно як до науковців та наукових установ, так і до сусідніх країн чи народів, яких це торкається. Є багато дефініцій національних меншин, але нема ні одної міжнародно визнаної. Але в основному можна сказати, що йдеться про певну групу людей, яка з мовознавчого погляду належить до певного народу, але живе поза межами країни, в якій

цей народ є державотворчим. В рамках кожного народу є ще етнографічні групи, які мають свої мовні чи інші особливості, але їх приналежність до того чи іншого народу є незаперечною. У зв'язку з цим цікаво, чому попередні дорадчі органи уряду у форматі Ради чи Комітету, хоча би за назвою, завжди займалися як проблематикою національних меншин, так і етнічних груп, але новостворена Рада є тільки для справ національних меншин...

І так в Словаччині визнають за національні меншини русинів, гуралів, мораванів. При цьому русини не творять з мовного боку однорідну етнічну групу, бо одні належать до лемків, інші до бойків, гуралі з мовознавчого погляду належать до польського народу, а моравани – це взагалі не може бути національність, бо йдеться про жителів певної історичної території, які відносяться до різних етнічних груп, як ганаци, волохи, ляхи й інші.

Мимохіть приходиться на думку, чи часом не знайдеться хтось в Словаччині, хто б підняв із забуття думку Віктора Дворчака сторічної давності про самостійний слов'яцький народ на сході Словаччини? Інтересно, якою б була реакція словацьких політиків.

І цим останнім кроком Уряд СР знову підтвердив, що в Словаччині питання національності – це перш за все питання політичне, без огляду на науку і здоровий глузд.

-пб-

У Пряшеві відзначили 80-ту річницю визволення міста

Місто Пряшів відзначило один з найважливіших днів своєї історії – 80-ту річницю визволення.

Святкування відбулося в п'ятницю, 17 січня 2025 року, на Голвній вулиці, біля пам'ятника визволителям.

Кульмінацією програми стала церемонія покладання вінків о 14:00, яка супроводжувалася польотом гелікоптера та почесним салютом.

З промовами виступили приматор міста Франтішек Ольга та голова Обласного комітету Словацького союзу антифашистських борців в Пряшеві Станіслав Наката.

Франтішек Ольга (на фото), між іншим, сказав: «19 січня 1945 року було днем, коли багато хто зміг зітхнути спокійно і без страху після довгих років воєнних жахів. Ми з жalem констатуємо, що

навіть сьогодні ми бачимо прояви гніву, ненависті та підбурювання до агресії. Наш обов'язок – рішуче протистояти таким ідеям і пам'ятати про героїзм тих, хто переміг зло. Давайте цінувати те, що зробили для нас покоління наших дідів і прадідів».

Пряшів був звільнений 19 січня 1945 року підрозділами 320-го гвардійського стрілецького полку 4-го Українського фронту. У визволенні також брав участь 1-й Чехословацький армійський корпус під командуванням генерала Людвіка Свободи. Вирішальним моментом стало те, що вхід до міста відбувся без бою, що дозволило мінімізувати людські та матеріальні втрати. Про визволення сповістили церковні дзвони, що означало для жителів початок нового етапу в їх житті.

-р-

Представники ПСК провели зустрічі в Брюсселі

Пряшівський самоврядний край (ПСК) провів важливі зустрічі з представниками Європейської комісії, спрямовані на покращення співпраці між регіональним та європейським рівнями. Край приєднався до ініціативи 144 європейських регіонів з 17 країн-членів ЄС, яка закликає до зміцнення та модернізації політики згуртування Європейського Союзу.

За словами пресекретаря ПСК Даші Єленьової, під час переговорів у Брюсселі, де представники ПСК зустрілися з виконавчим віцепрезидентом з питань згуртованості та реформ Рафаелем Фітто, а також іншими представниками Єврокомісії, регіони заявили про необхідність збереження політики згуртованості після 2027 року.

«Для жителів Пряшівського краю це означає, що кошти ЄС як інструмент регіонального розвитку будуть доступні і в наступному періоді», – підкреслила Єленьова.

Учасники зустрічей розглядають їх як важливий крок у процесі просування регіональних інтересів з метою зміцнення політики згуртованості після 2027 року.

«На всіх зустрічах ПСК згадував конкретні виклики та про-

блеми розвитку на своїй території, а також пропонував шляхи покращення реалізації коштів ЄС для конкретних цільових груп своїх громадян. Він також заявив про свою зацікавленість у роботі над посиленням регіональної конкурентоспроможності на європейському рівні», – сказала регіональна речниця, додавши, що вважає їх ключовим кроком на шляху до поліпшення співпраці між регіональним та європейським рівнями.

Січневі зустрічі 144 європейських регіонів у штаб-квартирі Європейської комісії відбулися після дискусії, організованої регіонами в Європейському парламенті на початку жовтня, а також трьох спільних листів, які регіони, включаючи ПСК, згодом підписали з новими чиновниками Комісії в грудні 2024 року.

Дж.: Відділ комунації ПСК.

План діяльності на 2025 рік

У вівторок, 21 січня 2025 року, в Пряшеві відбулось чергове засідання Президії ЦР СРУСР. На порядку денному була інформація про діяльність керівництва ЦР СРУСР, звітування членів Президії про виконання тривалих завдань, інформація про статут Ради Уряду СР в справах національних меншин, інформація про зареєстровані проекти на культурні акції та видавничу справу на 2025 рік, план програмно-організаційного забезпечення 71-го Свята русинсько-української культури у Свиднику та інші питання.

Як виплинуло із звітувань членів Президії, на сьогоднішній день найбільш активними на ділянці культури є органи і організації СРУСР в Східній Словаччи-

ні, головним чином у Пряшеві, Кошицях, Свиднику, Снині, Бардієві. Дальші українські культурні осередки діють в Братиславі. Про діяльність регіональних організацій СРУСР доповідали Андрій Яцканин (Пряшів), Віктор Бандурчин (Михалівці), Людмила Гар'янська (Кошиці), Іван Лукач (Гуменне), Микола Петришак (Снина), Людмила Ражина (Свидник), Жанета Штефанік (Стара Любовня). Голова Центральної ради СРУСР Павло Богдан констатував, що попри успіхи в діяльності організації відчувається постійний тиск, що впливає на стан русинів-українців Словаччини та на їх культурно-національне життя. Все більше відчувається нестача

надходження свіжих молодих сил.

Планом передбачено проведення 16 культурних акцій, серед них 60 Фестивалю драми і художнього слова ім. О. Духновича в Пряшеві, 71 Свята русинсько-української культури у Свиднику, 20 фестивалю «Познавай та зберігай традиції своїх предків в Орябині, 51 Підгородського свята в Підгороді, 33 Фестивалю духовної пісні у Снині, 51 огляду народних пісень «Маковицька струна» в Бардієві і Пряшеві, циклу концертів «Не забудь свою коліску» в окремих селах Пряшівського краю та ін.

За підсумками обговорення діяльності СРУСР була ухвалена постанова.

-мі-

3 відкритою душею

На фото Єва Олеар та Евеліна Гвать (вправо).

Частина учасників бесіди.

2025 рік в Словацько-українському культурному та інформаційному центрі в Пряшеві розпочався привітанням Нового року святковою зустріччю членів 3-ої Первинної організації СРУСР та її симпатизантів 13-го січня.

Через кілька днів 22-го січня зустрілись прихильники акції «Незнайомі знайомі» на першій із них з письменницею та невтомною працівницею колишнього ЦК КСУТ та теперішнього Союзу русинів-українців СР Євою Олеар.

Звичайно, на таких акціях веде бесіду модератор з обраним гостем, але на цей раз це було трохи інакше. Єва Олеар розповідала про своє життя у співпраці із Евеліною Гвать, яка читала та художньо демонструвала її твори та заспівала кілька пісень.

Розповідь почала своїм приходом на світ у селі Фулянка. Із великою любов'ю згадувала своїх батьків, але пригадала свого старшого брата Мирослава, який і про її дитинство писав в одному зі своїх творів.

Пізніше прожила кілька років у селі Кружлів. У 1950-ому році сім'я перейшла до Пряшева, де Єва відвідувала перші класи у словацькій основній школі, а пізніше в Основній школі з українською мовою навчання.

Далі навчалась в Середній економічній школі, хоч шлях економа не був їй до вподоби. Працювала на різних робочих місцях, але її культурна діяльність почалась у колишньому КСУТі і продовжується аж до сьогодні у СРУСРі. Переживала свої роки різними перипетіями, про що потім почала писати у своїх художніх творах. Була там і любов і розлука, приємні хвилини перемішувались із неприємнішими, співпраця із різними людьми залишила сліди також у її особистому житті, але і у написаних оповіданнях та новелах.

Евеліна Гвать переживала твори письменниці по-своєму, та все ж таки ниточку твору вміла вдало порозуміти. Заспівала і пісні, які тематично підходили до уривків. Твори письменниці цікаві якраз тим, що закінчити їх може кожний читач залежно від їх порозуміння та свого тлумачення. Уривки творів були дуже цікавими. Всі містилися в собі меандри людської долі, які крутяться в окремих хвиликах життя кожної людини. Це були уривки з творів: «Чорні і білі клавіші», «Вирвані сторінки з невідомого роману», «Музика двох тіл», «Дует» та «Коли падає завіса».

Мене особисто вразила доля водія у розмові із стопаркою у творі «Дует», коли хвора та гендикепована людина вміє подивитись в очі життю так, як це зможе лише той, хто пройшов дорогою нещастя та переконання власних перешкод силою міцної волі та невмирущої

віри у свої сили та доброти людського життя.

В уривку із твору «Чорні і білі клавіші», названому «Сестричка» старша жінка в часі потреби, хвороби і допомоги від власних дітей, її, на жаль, не знаходить. Порозуміння і підтримку все-таки знаходить у свого сусіда.

Тему твору «Коли падає завіса» не кожний читач може порозуміти так, як це думав автор. Тут була мова про колишню танцюристку, яка після завершення танцювального концерту відходить до будинку перестарілих.

Глядача в залі міг зацікавити і уривок з короткого твору авторки «Музика двох тіл», де майже всі присутні могли пізнати у світі відомого скрипаля Ігоря Каршча, сина колишнього працівника КСУТ. Мова ішла про те, як тісно взаємно пов'язані музикант із своїм інструментом, де відчуваються всі їхні рухи тіла та скрипки, що викликає приємні хвилювання у слухачів.

Твір «Вирвані сторінки з невідомого роману» написаний на основі вражень від в певному часі інсталюваної виставки художніх творів, між якими була картина, названа «Жінка з червоним намистом». Картина викликала у глядачів дуже приємну естетичну насолоду, яку авторка хотіла передати в цьому творі.

Під кінець не забула Єва Олеар і про танцювання в ансамблі «Карпатянин», який діє до сьогоднішніх днів та в якому прожила кілька цікавих та незабутніх років. Розповідала і про довгорічну співпрацю в українській студії Словацького радіо.

Спогади про молодість, танці та музику не забудеш так легко, бо роки людського життя минають дуже швидко, але підсвідомість запам'ятовує більше гарно прожитих хвилин, що їх не можна та й не так легко викинути з голови.

Я прочитала збірки авторки, які вийшли друком, і переконана в тому, що таку чутливість до людей та їх переживання не має ніхто із сучасних жіночих письменниць у нас, бо сама авторка належить до високо зрілих та чутливих людей, яких не зустрічаємо щодня.

Колись хтось десь написав, що при зустрічі із доброю людиною усвідомимо собі, що вона пережила багато життєвих проблем і навчилася жити на своїх помилках та подоланнях перешкод власними силами.

Всі учасники акції поздоровили Єву з її життєвим ювілеєм і подя-

кували за прекрасно пережитий вечір із художньою насолодою та спогадами, тому разом заспівали їй «Многая літа». Може, на акції не було людини, яка б її не знала, але учасники довідались і про те, про що щодня не говориться та про що людина не завжди хоче сказати.

Бажаю їй міцного здоров'я, щастя та приємного переживання, повсякденних зустрічей з приємними та лише добрими людьми.

Маруся БЕЛЕЙ.

Фото Ладислава Цупера.

Музей Е. Варгола відкриють вже цього року

Пряшівський самоврядний край (ПСК) хоче профінансувати кілька проектів з державного бюджету. Про це після зустрічі з представниками словацького уряду 29.1.2025 р. в Червеному Кляшторі повідомив голова ПСК Мілан Маєрський (KDH). Йдеться про музей у Меджилабірцях, Середню спортивну школу в Попрадї, а також підїзну дорогу від швидкісної автомагістралі R4.

«У Меджилабірцях ми визначили суму приблизно в один мільйон євро для Музею сучасного мистецтва, щоб ми могли відкрити цей унікальний музей у жовтні. У світі є лише два таких музеї: один у Піттсбурзі, а другий - у Меджилабірцях», - зазначив Маєрський.

Міністр інвестицій, регіонального розвитку та інформатизації Ріхард Раші (Hlas-SD) заявив, що для завершення реконструкції необхідно приблизно 1,1 млн євро. Він заявив, що уряд готовий знайти необхідні кошти,

щоб зробити заплановану на жовтень дату відкриття реалістичною.

«Будуть потрібні додаткові ресурси, щоб зробити музей більш мистецьким у майбутньому. Однак пріоритет - відкрити його цього року», - додав Раші. За словами прем'єр-міністра, міністерства фінансів і культури повинні знайти рішення щодо фінансування реконструкції музею.

За словами М. Маєрського, під час зустрічі також було визначено кілька інших проблем регіону, найбільшою з яких є маргіналізація ромських громад.

«У деяких округах Пряшівського краю вони перетворилися на більшість. Ми намагаємося вирішити цю проблему в рамках різних проектів, що фінансуються ЄС, наприклад, у селі Ломничка ми побудували нову школу, щоб ці люди мали доступ до якісної освіти», - сказав Маєрський.

-Р-

Любовнянський музей-замок у Старій Любовні готує нову експозицію під назвою «Скарбниці Любовнянського замку - скарби принцес де Бурбонів». Її відкриття заплановане на липень як нагадування про 40-ві роковини смерті іспанської принцеси Ізабелли де Бурбон Замойської, останньої власниці Любовнянського замку. Музей під відкритим небом під замком

відзначить своє 40-річчя у травні цього року.

Музеї у 2025 році

Вигорлатський музей в Гуменному цього року запрошує нас на казковий супровід, вечірні концерти у дворі каштеля або театр у музеї під відкритим небом - скансені. Музей під відкритим небом в Бардівських Купелях цього року від-

значить знаменну 60-ту річницю з дня відкриття своїх воріт для відвідувачів. Одночасно в декотрих об'єктах скансену проходить поточна реконструкція.

Кілька об'єктів Крайового музею в Пряшеві минулого року зазнали масштабної реконструкції, проте музей прийняв понад 42 тисячі відвідувачів на своїх акціях та виставках.

ПСК.

Виставка картин Марії Цінгелової

Виставку відкрив директор Піддуклянського освітнього осередку мер. Мирослав Штофа.

Голова мистецького клубу «Свидницька палітра» Мирослав Потома, Марія Цінгелова, методистка Піддуклянського освітнього осередку у Свиднику Катка Грєсова.

В Піддуклянському освітньому осередку в Свиднику 23 січня 2025 р. було відкрито виставку художниці Марії Цінгелової. Авторка є відомою портретисткою, її техніка малювання пастеллю чудово передає зовнішність і психіку намальованої моделі. Марія Цінгелова також мала персональну виставку в Словацько-українському культурному та інформаційному центрі в Пряшеві, де щороку бере участь у Різдвяних салонах. Марія Цінгелова, уродженка Улича, 15 років жила і працювала у Флоренції, звідки привезла інший погляд на мистецтво і життя.

-лц- Фото Владо Іванко.

З портретної творчості Марії Цінгелової.

Спільне фото з художниками і фотографами Свидника і Стрпкова.

Біженці з України зустрілися в Кошицях

Загальна світлина учасників Новорічної зустрічі в Кошицях

8 січня 2025 року відбулась Новорічна зустріч клієнтів Інтеграційного центру Греко-католицької благодійної організації м. Кошиці Національного проекту «Інтеграція громадян третіх країн, в тому числі мігрантів», що пройшла в радісному й святковому дусі. Тут зустрілися люди,

яких у Словаччині об'єднала благодійна спільнота, єдність поглядів і наполеглива віра в правду й надію на закінчення війни. Присутні висловили щиру подяку за велику допомогу й підтримку Словацької держави, Греко-католицької благодійної організації м. Кошиці – директор Мгр. Анна

Мгр. Анна Іванкова з наймолодшою учасницею Новорічної зустрічі

Іванкова, її працівників біженцям з різних куточків України. Дуже приємною подією стало також святкування 90-річного життєвого ювілею пані Варвари, яка не маючи змоги повернутись до рідної домівки, нині проживає в Домі Св. Лазара в Кошицях, де нею опікуються працівники цього благодійного закладу.

Під час зустрічі лунали вірші словацьких і українських поетів Мілана Рувуса, Василя Симоненка, Ірини Мацко, разом співалися прекрасні народні колядки «Тиха ніч», «Нова радість стала», «Добрий вечір тобі, пане господарю»... Присутніх частували народними українськими стравами. Всі відчували себе єдиною родиною і від щирого серця дякували організаторам за цю незабутню зустріч, яка знову нагадала їм рідну домівку і подарувала Віру, Надію, Любов.

Миру й добра всім!

і.м.

Гуралів визнано національною меншиною

Гуральська громада стане новою 15-ю офіційною національною меншиною в Словаччині. За пропозицією прем'єр-міністра Роберта Фіца уряд ухвалив таке рішення на засіданні в Червоному Клашторі 29 січня 2025 року. Гуралі дуже вітають це рішення, стверджуючи, що завдяки цьому вони зможуть зберегти свої традиції і поширювати їх далі.

«Для гуралів це велика радість, адже гуральська громада займає всю північну Словаччину від Старої Любовні до верхньої Моравії - Яблунькова. Ми специфічні, тому що формуємося в середовищі, де зростаємо, сповідуємо такі цінності, як працьовитість, відповідальність, сім'я і віра в Бога. Ми хочемо, щоб гуральська культура була збережена для майбутніх поколінь», - сказав староста села Ждяр Павол Бекеш.

Він зазначив, що завдяки включенню до переліку національних меншин, вони зможуть отримувати кошти з державного бюджету на свою діяльність і таким чином розвивати свою культуру. У Ждярі вони одержували б фінанси, наприклад, для функціонування фольклорних ансамблів або для пропагування гуралів в країні та за кордоном.

«Ми вже є частиною нематеріальної культурної спадщини Словаччини і хочемо бути включеними до списку ЮНЕСКО разом з поляками та чехами», - додав Бекеш.

Гуралі подали заявку на

включення до списку національних меншин ще у 2023 році. За оцінками старости Ждяра, близько 70 тисяч людей у Словаччині заявляють про свою приналежність до цієї спільноти. Точна кількість буде відома після наступного перепису населення. Під час останнього, у 2021 році, свою гуральську національність зазначили загалом 5 273 особи.

Ян Гондек, гурал з Лесниці, зазначив, що досі було дуже важко отримати підтримку від держави для діяльності, яка спрямована на збереження їх традицій. «У Пенінських горах ми проводимо, наприклад, відкриття літнього туристичного сезону, Дні гуралів і так далі. Ми вже багато років намагаємося презентувати громаду, наприклад, через символічну паспортизацію», - сказав Гондек.

Тепер у Словаччині буде 15 національних меншин. До цього часу останньою визнаною національною меншиною була в'єтнамська національна меншина, яку було визнано у 2023 році.

-р-

Власну поетичну творчість зачитала Ірина Мацко

(Продовження. Початок в № 2/2025)

Оратанія вважалася Материзна, бо влада була в руках жінок-матерів. Цей ранній період розвитку первіснообщинного ладу називався **матріархат**. Його особливості: осілий спосіб життя, будівництво своїх осель, початкове землеробство, гончарство, скотарство.

Основною суспільною одиницею була материнська родова громада. Аж за часи Трипілля зросла роль чоловіка і влада перейшла до нього – **патріархат** замінив матріархат, і з'явилося слово батьківщина.

Влітку 1893 р. видатний український археолог Вікентій Хвойка розкопав біля с. Трипілля на Київщині залишки поселень, незвичайної старожитності, що належали V-III тисячоліттям до н.е. За назвою села невідома доти культура, що квітла понад півтори тисячі років, дістала назву Трипільської. Була це високорозвинена унікальна культура сонячних барв, оздобленого пишним орнаментом посуду, виліплених дивовижних статуєток і прикрас, розфарбованих святковим декором будинків.

Та чарівні витвори спільноти найперших хліборобів, яких називали оріями, орачами. В. Хвойка проводив пряму лінію від трипільців до сучасних українців, вважаючи їх автохтонами. Україна за доби Трипілля була сучасницею і співтворцем матеріальної та духовної культури Півдня, Сходу і Заходу. Нарешті, цивілізований світ пізнав історично-культурні раритети українського народу від глибини неоліту. Вирощення збіжжя цілком задовольняло вимоги оріїв і йшло на експорт. Власне, з трипільських часів Праукраїни почався експорт хліба.

НАША ДАВНЯ ІСТОРІЯ

ЙОЛАНА ГОЛЕНДА

Трипільці першими на українських землях почали шити одяг із тканин власного виробництва. Вони володіли достатньою технікою прядіння, ткацтва, кравецтва і шевства.

До землі ставились як до святості. Внаслідок багатовікового досвіду виробили досить високу агротехніку. Врожай зернових були рясні і сталі. Трипільці-орії започаткували і втворили першу хліборобську цивілізацію на українських землях.

Трипільці вважали, що без сонячної релігії, без жерців, первісної інтелігенції не може зродитись здорове суспільство, яке повинне мати свої певні закони. Без них у суспільстві не виникнуть особистості, а без них суспільство - наче стадо баранів. Правда, люди всі рівні перед Небом, бо на всіх однаково світить і гріє сонце. Але люди бувають різні за своїм інтелектом, духовним складом, вмінням.

Трипільці вважали, що людина і суспільство – це творення Неба. Головне, аби люди серйозно ставились до нових знань, аби речі називалися своїми іменами. Коли цього не роблять, то суспільство розпадається, справи відбуваються, але не на користь суспільства, бо воно починає топтатися у самообмані, не відрізняє добро від зла, світла від тьми, справжнє від фальшивого. Біда тим, застерігали, котрі зло називають добром, а добро – злом, тьму вважають за світло, а світло – за тьму, гірке називають солодким, а солодке –

гірким. І хоч це давні думки, але актуальні завжди.

На території Трипілля було двадцять сім вогнищ добродичності, кожне мало свої гради, храми. Кожне плем'я жило, як одна велика родина.

Археологи знайшли вали цих племен, знайшли їх житла, керамічні вироби, жіночі прикраси, вози, зброю. Знайдено їх біля м. Черкаси, біля Києва, але також на Закарпатті, що знов-таки говорить про нашу єдність, спільність.

За висновками дослідника Ю. Шилова, на чолі держави оріїв-трипільців стояли жерці – первісна інтелігенція, що уособлювала духовне ядро тогочасного суспільства. Саме жерці підтримували міжнародну систему святилищ-обсерваторій. Це були храми добродичності, осередки міжгетичних зв'язків, вогнища добротворчих рухів. Жерці мали широку ерудицію в господарських справах, в технологіях, календарях. Вони несли знання, вміння, духовність іншим народам.

Трипільська людність займала величезні простори лісостепу: від східної Трансильванії до Середнього Дніпра, пересягала на Лівобережжя, розселялась по Прикарпаттю й Волині, опанувала північно-західну територію Причорномор'я, далі сягала Дунаю, включно Карпат. Населення тоді було значно густіше, вони щільно горнулися одне до одного.

Найбільше вабили трипільців, природжених орачів, лісостепові м'які ґрунти, чорнозем. Саме на

них базувалися основи економіки наших первісних хліборобів. На родючих полях сіяли чотири сорти пшениці, жито, ячмінь, просо; льон, горох, сочевицю, капусту, буряки, цибулю, часник. Швидко перейшли від мотичного до орного рільництва, використовуючи залізний плуг. Як тяглову силу використовували спочатку тура, потім коня, вола. Врожай збирали серпами, а зерно мололи на кам'яних зернотерках, жорнах. Потім стали використовувати вітряки – вітряні млини, водні млини. Трипільська система полягала у поділі поля на три частини, з яких одне відпочивало, що значно підвищило врожайність.

Допоміжну галузь господарства становило скотарство, тваринництво. Перевагу надавали великій білій рогатій худобі. Годували свиней, одомашнили тура й турицю, дикого коня, випасали кіз та овець. Чисельні стада забезпечували кількість органічних добрив.

Трипільці були вмільми будівниками своїх осель. Вікна хат завжди спрямовували до сонця, двері – до майдану, центру поселення, що пригадувало величезне коло – сонце, від якого променями йшли вулиці з будинками. Трипільські майстри зводили не тільки одноповерхові, але й два- та триповерхові будинки. У трипільських поселеннях проживало близько 500 – 700 чоловік, в яких археологами зафіксовано 1575 будівель. На майданах – площах відбувалися святкування на честь Сонця, бо як орії, так і

трипільці були сонцепоклонниками, вони чітко усвідомлювали, що кругорух небесного світла зумовлює зміни в природі та в людському бутті та здоров'ї. На майданах також вирішувались родові та загальнодержавні справи.

І гончарство виділилося в окрему галузь, його продукція поширювалась у віддалені краї, на обмін.

На розкопках трипільських поселень знайдено велику кількість різних статуєток, зокрема плодючості жінки-матері; тварин, рідко чоловіків, скульптури бика з мугутними рогами. З диких тварин найбільше поважали ведмеда.

«Слов'янські народи, – відзначив Й. Г. Гердер, – займали на землі більше місця, ніж в історії».

А про початки цивілізації білої раси В. Січинський підкреслює, що цей «Європейський народ, забутий в історії», хоч займав майже половину європейської суші.

Цікаві відомості про роксолан подавали польські історики періоду феодалізму та Відродження. Тут слід додати, що історія українського народу від найдавніших часів була тісно пов'язана із сусідніми народами. Тому для пояснення історичного ходу важливою була «Хроніка польська, литовська, жмудська й усієї Русі» поляка Матвія Стрийковського, надрукована у Кракові 1582 року, але перекладена аж в 1846 р.

Вона торкалась походження славного народу руського, слов'янського, сарматського.

Уже візантійський історик Прокопій Косарійський, описуючи готську війну, згадував слов'ян. А Йордан (492) писав, що назва слов'ян була нова, але їх мова – стародавня.

(Далі буде)

